

Таким чином, від належного нормативно-правового забезпечення залежить діяльність спеціальних підрозділів міліції. Під функціями спеціальних підрозділів міліції слід розуміти основні напрямки чи види необхідної діяльності, які визначені об'єктивними потребами громадського життя й відбивають їх сутність і соціальне призначення. Визначення функцій мало на меті виявлення відносно самостійних ділянок діяльності спеціальних підрозділів міліції. Але, зважаючи на недостатню розробленість цього питання у науці, вважаємо за необхідне подальше дослідження у цьому напрямку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наказ МВС України "Про затвердження Положення про спеціальний підрозділ судової міліції "Трифон" від 19.11.2003 р., № 1390.
2. Наказ МВС України "Про затвердження Положення про підрозділ міліції швидкого реагування "Беркут" від 31.08.1998 р., № 636.
3. Наказ МВС України "Про затвердження Положення про окремі спеціалізований батальйон ДПС особливого

призначення "Кобра" при УДАІ МВС України" від 23.03.1998 р., № 193.

4. Наказ МВС України "Про внесення змін і доповнень до Положення про спеціальний підрозділ охорони "Титан", затвердженого наказом МВС України від 28.01.1993 р., № 42" від 02.11.1996 р., № 761.

5. Наказ МВС України "Про створення спеціальних підрозділів міліції охорони "Титан" від 28.01.1993 р., № 42.

6. Наказ МВС України "Про затвердження типової структури органів внутрішніх справ України" від 30.12.2002 р., № 1365.

7. Рябченко О.П. Держава і економіка: адміністративно-правові аспекти взаємовідносин / За заг. ред. О.М. Бандурки. –Х.: Вид-во ун-ту внутр. справ, 1999. –304 с.

8. Опрышко В.Ф. Народнохозяйственный комплекс: управление и право. –К.: Либідь, 1983. –250 с.

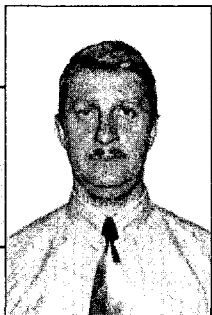
9. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: Підручник. –Харків: Ун-т внутр. справ, 1998. –480 с.

Надійшла до редколегії 31.03.2004

ШАТРАВА С.А. СПЕЦИАЛЬНЫЕ ПОДРАЗДЕЛЕНИЯ МИЛИЦИИ: ИХ СИСТЕМА И ОСНОВНЫЕ ФУНКЦИИ

Рассмотрен порядок укомплектования и основные функции специальных подразделений милиции в структуре органов внутренних дел.

SHATRAVA S.A. SPECIAL DIVISIONS OF MILITIA: THEIR SYSTEM AND THE BASIC FUNCTIONS
The order of completion and the basic functions of special divisions of militia in structure of law-enforcement organs is considered.

А.С. ШЕВЧЕНКО

канд. іст. наук, доц.

Донецький юридичний ін-т при Донецькому національному університеті

УДК (477)351.749:343.346"1944/1945"

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ ЩОДО БОРОТЬБИ З КРИМІНАЛЬНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ НА ТРАНСПОРТНИХ КОМУНІКАЦІЯХ У 1944-1945 РОКАХ

Досліджена правоохоронна діяльність транспортної міліції Одеської та Південно-Західної залізниць у 1944-1945 рр.

Однією із малодосліджених проблем історії є правоохоронна діяльність органів внутрішніх справ України у 1944-1945 рр. і, зокрема, транспортної міліції. Історія цього специфічного підрозділу багата яскравими подіями, хвилюючими епізодами боротьби співробітників залізничної міліції в екстремальних умовах війни щодо забезпечення

громадської безпеки та зміцнення правопорядку на транспорті.

Звертаючись до історії органів внутрішніх справ, наші сучасники-працівники правоохоронних органів знаходять яскраві сторінки визначних подвигів своїх попередників. Глибоке вивчення минулого допомагає вдосконалювати

сучасну діяльність працівників органів внутрішніх справ знайти зразки професійної майстерності й побачити помилки, які необхідно усвідомити, щоб не повторювати їх у майбутньому. Отже, вказана проблема актуальна й обирається предметом дослідження істориками права та фахівцями інших наук.

Другій світовій, так і Великої Вітчизняної війни присвячена найчисленніша література з усіх проблем, які досліджувалися у ХХ ст., однак що стосується боротьби співробітників органів внутрішніх справ на транспорті зі злочинністю, то наукові праці, присвячені цьому структурному підрозділу майже відсутні. Деякі аспекти зазначеної проблеми розглядаються в роботах В.О. Гусака, В.І. Костіна, С.О. Маслова, А.П. Тимченка, А.С. Чайковського, І.Г. Біласа та ін. [1-9], які в цілому вивчили основні напрямки діяльності міліції Радянського Союзу: боротьбу з кримінальною злочинністю, охорону громадського порядку, бойові дії з охороною тилу та на фронтах Великої Вітчизняної війни. Але що стосується працівників органів внутрішніх справ України щодо забезпечення порядку на залізничних магістралях у роки Великої Вітчизняної війни, то такі дані в працях відсутні.

У пропонованій статті на підставі дослідження нормативно-правової бази, неопублікованих архівних документів і матеріалів, огляду літератури досліджується історія органів внутрішніх справ України у 1944-1945 рр. Її метою є вивчення правоохоронної діяльності співробітників органів внутрішніх на Одеської та Південно-Західній залізницях щодо боротьби з кримінальною злочинністю та охороною громадського порядку після звільнення України від німецько-фашистських загарбників.

Для усунення наслідків руйнівної діяльності німецьких окупантів у сфері правопорядку знадобилася велика організаційна робота всієї держави, професійна майстерність працівників органів внутрішніх справ, підтримка їх зусиль місцевим населенням. У визволених областях України була відновлена чинність Конституції СРСР і УРСР, інших законів держави. Вчасно були вжиті заходи щодо відновлення транспортної міліції, укомплектування її кадрами, матеріально-технічного забезпечення, організації боротьби зі злочинністю, поліпшення патрульної служби, проведення паспортизації населення, ліквідації дитячої безпритульності. Паралельно з труднощами відновлення народного господарства суспільство зустрілося з ще однією гострою проблемою – масовою злочинністю й розкраданням державної та приватної власності. У країні активізується криміналітет, різко зростає число особливо небезпечних діянь – розбоїв, озброєних грабежів, умисних убивств, бандитизму. Оперативна обстановка в державі ускладнювалася масовими переміщеннями населення (демобілізація військовослужбовців, повернення репатріантів і т.п.), реевакуаційними процесами й кадровими змінами на підприємствах. Ускладнювала роботу органів внутрішніх справ і наявність у населення вогнепальної зброї, боєприпасів, що залишилися після війни. Потрапляючи в руки кримінальних елементів, зброя ставала знаряддям злочинів, об'єктивним стимулом формування бандитських угруповань. До складу цих бандитських формувань входили дезертири, інваліди Великої Вітчизняної війни, також військовослужбовці, які, використовуючи своє становище, займалися злочинною діяльністю.

Так, 18.07.1945 року на станції Ново-Волинськ, групою військовослужбовців у кількості чотирьох чоловік були пограбовані репатрійовані з Німеччини громадяни А.Ф. Ольшанський і Ф.Д. Раздорожній. Після проведених оперативних заходів міліціонери-транспортники затримали військовослужбовців частини № 121 зенітно-саперного полку міста Ново-Волинська М.О. Амурова, Е.В. Жедильова, О.Г. Гурова і Г.П. Зайцева, котрі були передані до органів контррозвідки “Смерш”. 15.07.1945 року у вагоні пасажирського потягу № 55 Фастов-Біла Церква у репатрійованого Л.В. Овод були викрадені речі. У результаті розшукових заходів був затриманий дезертир Червоної Армії сержант В.Ф. Копарев, речі повернені потерпілій. 23.07.1945 року о четвертій годині в районі станції Київ-пasaжирський була пограбована громадянка Ведіхова. Злочинці під загрозою зброї забрали всі речі на суму п'ять тисяч карбованців. У вказаному грабежі працівниками дорожнього відділу Південно-Західної залізниці були затримані військовослужбовці П.П. Шершньов, М.В. Міхалев, В.І. Гунченко. Під час обшуку в них були знайдені речі, що належали громадянці Ведіховій [10, с.7].

За період з 1.07.1944 року по 1.01.1945 року працівники Одеської залізниці затримали 2570 дезертирів Червоної Армії [2, с.40]; працівники дорожнього відділу міліції Південно-Західної залізниці тільки в липні-серпні 1945 року затримали: дезертирів Червоної Армії – 9 осіб, залізничного транспорту – 9, промисловості – 18, злочинців – 87, грабіжників – 44 особи, спекулянтів – 10 осіб, вилучено зброї – 21 одиницю [2, с.7]. Уваги заслуговує і той факт, що деякі дезертири були затримані по 2-3 рази. Наприклад, 1.07.1944 року на станції Шевченка співробітниками лінійного відділення міліції затримано дезертира Червоної Армії, 701 зенітного полку А.І. Темнова, який був переданий Райвійському міста Смела Київської області. 2.07.1944 року Темнов був затриманий повторно. 5 серпня на станції Корсунь опергрупа лінійного відділення міліції станції Шевченка арештувала групу дезертирів Червоної Армії, серед яких був і Темнов. В результаті розслідування було встановлено, що дезертири Червоної Армії на чолі з Темновим у тамбурі одного з вагонів товарного потягу вбили старшого лейтенанта Червоної Армії, помічника військового коменданта міста Бельци [10, с.40].

В липні 1944 року на тій же станції Шевченка лінійним відділенням міліції було затримано дезертира Червоної Армії 296 стрілецької дивізії В.О. Іванова, який був переданий в міськвійськомат міста Смела для притягнення до відповідальності. Однак 5 серпня на станції Райгород Одеської залізниці опергрупа в одному з вагонів затримала групу грабіжників з п'яти чоловік, що складалась з дезертирів Червоної Армії, у тому числі був повторно затриманий Іванов. При обшуку у нього вилучили німецький пістолет марки “Вальтер” і 9 бойових патронів. У інших учасників - пістолет “ТТ” з 8 бойовими патронами, а також чеходан з речами, що належав пограбованій громадянці М. Голасько. Слідством було встановлено, що грабіжницька група, маючи при собі зброю, курсувала на Одеській, Південно-Західній і Південній залізницях, займаючись грабежами [10, с.40]. Це свідчить про те, що військовослужбовці комендатури халатно ставилися до виконання своїх функціональних обов'язків, і тим самим сприяли дезертирам Червоної Армії безкарно уникнути правосуддя і продов-

жувати займатися злочинною діяльністю на транспорті.

В умовах катастрофічного падіння промислового виробництва та життєвого рівня населення України особливо гостро постало питання про збереження соціалістичної власності. Працівники транспортної міліції припиняли розкрадання вантажів із вагонів, забезпечували збереження матеріальних і духовних цінностей суспільства, запобігали розповсюдженню кримінальної злочинності на залізничних магістралях.

20.11.1945 року були затримані службовці Вернігора, Чепурда і Антонюк, які викрали з вагону одну тону вугілля і продали громадянці Ф. Коломієць за тисячу карбованців, а отримані гроші пропили. У результаті обшуку в Коломієць вугілля було конфісковане і повернене на вугільний склад, злочинці передані в прокуратуру [10, с.200].

Особливу тривогу викликали злочини, які скоювалися співробітниками та службовцями залізничного транспорту. Наприклад, у липні 1945 року на станції Фастів міліціонери-транспортники розкрили групу злодіїв з трьох осіб. Серед них провідники І.Г. Наловіна, О.С. Краженков, буфетник Г.М. Ацимович, які спекулювали продуктами харчування на Південно-Західній залізниці. 9.09.1945 року на станції Київ-пасажи́рський затримана на місці злочину вантажник багажного відділення О.С. Парашутіна, яка викрала з вагону 5 шматків шкіри [10, с.64].

Після звільнення України від німецько-фашистських загарбників радянські громадяни поверталися з евакуації. Виконуючи постанови уряду і накази НКВС СРСР, органи внутрішніх справ на залізничному транспорті особливо увагу приділяли охороні громадського порядку. Для його забезпечення на залізниці супроводжувалися пасажирські потяги, забезпечувалося збереження речей пасажирів, вантажів, здійснювався паспортний режим, виявлялися злочинці, зрадників Батьківщини та інші кримінальні елементи. Однією з самих діючих форм роботи працівників міліції на транспортних комунікаціях було патрулювання станцій, вокзалів і територій, прилеглих до них, шляхом встановлення щодобового чергування трьо-, дво- і однозмінних постів, а також патрульних груп. Так, 11.09.1945 року працівники залізничної міліції оперпункту станції Миронівка, затримали А.Ф. Іванова, в якого був вилучений револьвер марки "Маузер". Під час проведення допиту підозрюваний Іванов показав, що він спільно з іншими грабіжниками на станції Корсунь вчинив пограбування репатрійованих [10, с.64]. 22.10.1945 року о 9 годині в касовому залі станції Київ-пасажи́рський був затриманий громадянин Я.О. Пантелєєв, який проводив комлюстування пасажирських квитків за хабарі. Під час обшуку у нього було знайдено декілька перепусток і паспортів на різні прізвища [10, с.118].

Ефективною формою роботи органів внутрішніх справ України щодо забезпеченню громадського порядку на транспорті були обходи територій, які знаходились у межах до залізниць, станцій та вокзалів, а також облави з залученням громадськості. Крім того, під час чергування працівники здійснювали паспортний режим, виявляли злочинців, шпигунів, дезертирів, безпритульних і бездоглядних дітей, направляли їх у приймальники-розподільники, вилучали зброю, стежили за світломаскуванням і т.д. Так, 11.12.1945 року працівники транспортної міліції станції Київ-пасажи́рський виявили два криміналь-

них осередка по вулиці Чкалова, будинок № 90, квартира 32, і по вулиці 2-а Дачна, будинок №1, квартира 2, що належать громадянкам І.І. Каланюк і Л.І. Долгалюк. У результаті оперативних заходів було арештовано озброєну банду, знайдено значну кількість награваних речей, продуктів харчування та 10 посилок, що були викрадені з поштового відділення станції Київ. На допиті було встановлено, що затримані П.Е. Пархоменко, А.О. Тімірецький, А.Л. Проценко, Ю.І. Дунаєва без певних занять і місця проживання займалися збройними пограбуваннями на Південно-Західній залізниці [10, с.199].

Особливу небезпеку на залізничному транспорті викликало незаконне пересування осіб на пасажирських і товарних потягах, так званих "мішечників", які, одержавши від різних місцевих радянських і господарських організацій перепуску, пересувалися з великою кількістю мішків, перевантажуючи з одного потягу на інший, тим самим вносячи дезорганізацію в рух, а в окремих випадках – й загрожуючи військовим та спеціальним перевезенням. Аналіз архівних документів і матеріалів свідчить, що на кожному навантаженому залізничному потязі пересувалося в середньому до тисячі "мішечників". Часто це призводило до розриву потягів на перегоні, до поломки ресор і т.п. У результаті порушувався нормальний режим роботи транспорту, зривався графік відправлення потягів. Крім того, бували й такі дні, коли через перевантаженість потяги простоювали на станціях по 4-6 годин. Все це завдавало величезних втрат транспорту і державі. Необхідно було вживати кардинальних заходів і вирішувати цю проблему. Саме на цій ділянці роботи були мобілізовані всі працівники залізничної міліції. Тільки за липень-серпень 1945 року на Південно-Західній залізниці вони затримали на пасажирських потягах 2792 особи, зняли з товарних потягів 6218 осіб, оштрафували "мішечників" на 279467 карбованців [10, с.7]. На Одеській залізниці в період з жовтня 1944 по лютий 1945 рік було знято за незаконній проїзд у потягах 64395 осіб, з них в останньому кварталі 1944 року – 40665 осіб [10, с.148].

Для посилення боротьби з незаконним проїздом і "мішечниками" на транспорті органи внутрішніх справ здійснювали й таку форму роботи, як організація оперативних заслонів, які не рідше трьох раз на добу разом з черговим нарядом працівників транспортної міліції проводили перевірку документів на станціях і вокзалах. Уваги заслуговує й боротьба органів внутрішніх справ з дитячою безпритульністю. Тільки за період з 20.07 по 1.09.1945 року було затримано на транспортних магістралях 1123 безпритульних [10, с.148].

Таким чином, наведені матеріали свідчать, що головним напрямком правоохоронної діяльності залізничної міліції після звільнення України від німецько-фашистських загарбників була боротьба з кримінальною злочинністю та охорона громадського порядку. Форми діяльності залізничної міліції України були чисельними й різноманітними. Серед них патрулювання, обходи, супроводження потягів, висилка осіб із забороненої зони, вилучення зброї, виявлення безпритульних дітей, організація дитячих спеціальних установ, оперативних заслонів, боротьба з незаконним пересуванням осіб на пасажирських і товарних потягах, з "мішечниками". Крім цього, працівники транспортної мі-

ліції вели боротьбу з новими видами злочинів: дезертирством, пограбуванням потягів, мародерством.

Аналіз джерел, літератури, у якій тією чи іншою мірою розглядалося питання про правоохоронну діяльність органів внутрішніх справ в 1941-1945 рр. на території України, дозволяє зробити висновок, що всі факти, які надаються, підтверджують унікальність досвіду залізничної міліції, накопиченого в екстремальних умовах війни, а також значний її внесок в перемогу над фашистськими загарбниками. Вважаємо, що ці питання потребують на подальше вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гусак В.А. Борьба с преступностью в СССР накануне и в годы Великой Отечественной войны 1941-1945 гг.: Автореф. дисс... канд. юрид. наук: 12.00.01 /Академия МВД СССР. – М., 1991. –24 с.
2. Костин В.И. Борьба с хищениями социалистического имущества и спекуляцией в годы Великой Отечественной войны: Учебное пособие. –Горький, 1982.
3. Маслов С.А. Сотрудники Киевской милиции в боях за Украину // Вместе с армией и народом. –Волгоград: Изд-во Высш. следств. шк. МВД СССР, 1970. –С.43-52.
4. Организационная перестройка аппарата милиции Советской Украины применительно к деятельности в

чрезвычайных условиях Великой Отечественной войны /Сост. А.П. Тимченко. – К.: Изд-во КВШ МВД СССР, 1984. –20 с.

5. Тимченко А.П. Организация и деятельность милиции советской Украины в годы Великой Отечественной войны (июнь 1941-1945 гг.): Автореф. дисс... канд. юрид. наук: 12.00.01 /Академия МВД СССР. –М., 1982. –22 с.

6. Билас И.Г. Органы милиции Западных областей Украинской ССР 1939-1945 гг. (Возникновение, структура, деятельность): Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 /Академия МВД СССР. –М., 1989.

7. Чайковский А.С. Бойова діяльність воїнів-чекістів на території української РСР (червень 1941-листопад 1942 рр.): Автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.02. -К., 1983. -22 с.

8. Шевченко А.С., Краснонос Ю.Л. З історії Донецької залізничної міліції // Історія України. Маловідомі імена події і факти: Зб. наук статей. –Київ-Донецьк, 2001. – Вип.18. –С.79-81.

9. Шевченко А.С. Організація залізничної міліції в Україні напередодні Другої світової війни // Схід. –2001. - № 6. –С.65-68.

10. Державний архів громадських об'єднань України. – Ф.1, оп.23, од. зб.2141.

Надійшла до редколегії 01.09.2004

ШЕВЧЕНКО А.Е. ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫЕ МЕРОПРИЯТИЯ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ УКРАИНЫ ПО БОРЬБЕ С УГОЛОВНОЙ ПРЕСТУПНОСТЬЮ НА ТРАНСПОРТНЫХ КОММУНИКАЦИЯХ В 1944-1945 ГОДАХ

Исследована правоохранительная деятельность транспортной милиции Одесской и Юго-Западной железных дорог в 1944-1945 гг.

SHEVCHENKO A.E. ORGANIZATIONAL-LEGAL ACTIONS OF LAW-ENFORCEMENT ORGANS OF UKRAINE FOR STRUGGLE AGAINST CRIMINAL CRIMINALITY ON TRANSPORT COMMUNICATIONS IN 1944-1945

Law-enforcement activity of transport militia of the Odessa and Southwest railways in 1944-1945 is investigated.

Б.В. ЩУР

Национальная юридическая академия Украины им. Ярослава Мудрого

УДК 35.083.8:343.102

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОБЛЮДЕНИЯ СЛЕДСТВЕННОЙ ТАЙНЫ И ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ РАССЛЕДОВАНИЮ

Освещаются проблемы сохранения следственной тайны при расследовании преступлений, совершаемых организованными преступными группами, и дается ее определение; предложены тактические приемы.

Исследование института следственной тайны приобретает все большее значение в связи с резким возрастанием противодействия расследованию со стороны заинтересо-

ванных лиц. Члены организованных преступных групп проводят разведывательные и контрразведывательные мероприятия для осуществления направленного противо-